СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРҐАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРҐАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXII. Ч. 231. Джерзи Ситі, Н. Дж., пятниця, 3. жовтня, 1924. VOL. XXXII. No. 231. Jersey City, N. J., Friday, October 3, 1924. THREE CENTS

Провідник Клена в Бофало арештований.

БОФАЛО, Ню Йорк, 1. жовтня. — Стейтовий уряд приказав арештувати Джорджа Браена, голову місцевого відділу Ку-Клакс-Клена, за те, що орґанізація не сповнила припису стейтового закона про тайні товариства та не подала до уряду спису всіх членів орґанізації.

Браен, довідавшися, що на нього вибрано варант арештовання, самий зголосився до уряду.

Тим часом громадянини міста почали бойкот усіх склепів, котрих властителі були подані в списі членів орґанізації, який оголошено публично на основі документів, добутих з архівів орґанізації. Застрашені провідники орґанізації радять тепер над способами, якими можнаб зарадити бойкотови.

КЛЕН ЗА КУЛИДЖОМ.

ДЕНВЕР, Колоредо, 1. жовтня. — Орґанізація Ку-Клакс-Клена в сьому стейті заявляється виразно за вибором Кулиджа.

Противники Клена в стейті стоять за Дейвисом. Стейтова Федерація Праці заявилася за сенатором Ла Фолетом.

РЕПУБЛИКАНСЬКИЙ КАНДИДАТ АТАКУЄ КЛЕН.

ОЙСТЕР БЕЙ, Ню Йорк, 1. жовтня. — Полковник Теодор Рузвелт, син відомого покійного американського політика, приняв урочисто повідомленне про йменованне його кандидатом републиканської партії на уряд ґубернатора стейту Ню Йорку, і в своїй промові осуджував шовіністичну аґітацію Ку-Клакс-Клена.

Він говорив, що всякого чоловіка треба судити не після його віри, барви шкіри або національного походження, але після його діяльности. Він осуджував утяганне релігійних та расових справ, у політику Америки. На його думку, Ку-Клакс-Клен ломить основні засади американської політики.

РЕПУБЛИКАНЦІ СТЕЙТУ НЮ ДЖЕРЗІ НЕ ХОЧУТЬ ОСУДЖУВАТИ КЛЕНА.

ТРЕНТОН, Ню Джерзі, 1. жовтня. — Конвенція републиканської партії дістала до потвердження плян сьогорічної стейтової програми. Як заповідали републиканські проповідники заздалегідь перед конвенцією, конвенції малося предложити точку з виразним поіменним осудом потайної орґанізації Ку-Клакс-Клена. Предложений проект програми, однак, поминає цілу справу мовчанкою.

ДЕЙВИС ОСТРО КРИТИКУЄ МІНІСТРА СКАРБУ.

БОЛТИМОР, Меріленд, 1. жовтня. — Демократичний кандидат Джан Дейвис в своїй кандидатській промові, виголошеній тут, закидав міністрови скарбу Мелонови крутарство. Дейвис говорив, що заява Мелона щодо великих приходів, які тягне родина його зі заборони привозу алімінюма зі заграниці на основі нового тарифового закона, не відповідає правді. Бесідник показував на небувале подорожінне сього металю від заборони заграничного привозу.

БАНКИРІ ПРОТИ ЛА ФОЛЕТА.

ШИКАҐО, Илинойс, 1. жовтня. — Річна конвенція Товариства Американських Банкирів, що радить тут від пару днів, заявилася проти своєї програми сенатора Ла Фолета, головно проти його пропозиції вкоротити владу судів, урядові допомоги для рільництва та перебрання на уряд зелізниць.

НЕ ХОЧУТЬ ПРИЗНАТИ НОВОГО СУДУ ДЛЯ САКА Й ВАНЦЕТІ.

ДЕТҐЕМ, Месечузетс, 1. жовтня. — Стейтовий суд розбирав нині прозьбу Сака й Ванцеті о визначенне для них нової росправи.

Справа Сака й Ванцеті тягнеться вже 15 місяців. Дня 15. квітня 1920 року напало пятьох розбишаків на платничого фабрики чобіт у Брейнтрі, обрабували його та вбили. По довшім пошукуванню за виновниками арештовано Сака, робітника в фабриці обуви, та Ванцеті, торговця риби як учасників нападу. По довгих процесах обох засуджено на кару смерти. Проти процесу й засуду робітничі орґанізації підняли протест, закидуючи судови, що він засудив підозрілих лищень тому, що їх уважав людьми радикальних поглядів. Проти присуду пішли протести межинародних орґанізацій робітників.

Суд відкинув їх прозьбу о нову росправу.

ЗАВЕРТАЮТЬ ІМІҐРАНТІВ З ПОВНОГО МОРЯ.

НЮ ЙОРК, 1. жовтня. — Заряд лінії Козуліча повідомляє, що на її кораблі Президенте Вилсон відкрито на повному морю шістьох італійських іміґрантів, які вкрадися на корабель без відповідних пашпортів та без відома заряду корабля. Відкрито їх два дні по виїзді з порту Неаполю. В два дні пізнійше Президенте Вилсон стрінув на повнім морю тягаровий корабель Джорджію, що належить до тої самої лінії, і на нього перебрано шістьох іміґрантів та відослано назад до Італії.

ЛІЧНИЧА СИЛА ШТУЧНОГО СОНЦЯ.

ЛУИСВИЛ, Кентакі, 1. жовтня. — Др. Пачіні, шикаґовський лікар виступив тут перед конґресом безпеченьства, скликаним Національною Радою Безпеченьства, з відчитом про вагу штучного світла та тепла для лічництва.

Він виказував, що протягом двох років американські лікарі вилічили при помочи штучного світла та тепла 60,000 случаїв занедужань на такі недуги, як бронхіяльна астма, анґлійська недуга, як також ріжні зломання, рани, промислові покалічення. Межи такими недугами є навіть „гей фівер", яку досі вважалося невилічимою. Межи приладами штучного сонця є приміром електрична лямпка, кидаючи позафіолетові лучі, яка за 15 секунд зробить те, що сонце може зробити за два дні.

ПРИСУД НА СМЕРТЬ.

НЮ ЙОРК, 1. жовтня.—Стейтовий суд видав вирок смерти на Джана Деркина, засудженого лавою присяжних суддів за вбитте поліційного детектива Тимотея Конела.

Дня 12. липня сього року трох бандитів увійшло до салуну Джозефа Бруна в нюйорській дільниці Бронксі та казали всім присутним підняти руки в гору. Межи гістьми було двох поліційних детективів, Конел та Куґен, і вони, місто підняти руки в гору, виняли револьвери та стали стріляти до розбишаків. Розбишаки відстрілювалися. Підчас стрілянини Конел упав на землю з револьверовою кулею в серци. Деркин дістав один постріл в руку, а один в плече. Він утік, але в два дні пізнійше поліція допала його в домі його тестя.

ЧИ МОНАРХІСТИЧНІ НАСТРОЇ СЕРЕД АМЕРИКАНЦІВ.

Одно нюйорське підприємство для витинання ґазетних новинок зібрало всі ґазетні згадки про наслідника анґлійського престолонаслідника з приводу його недавних відвідин Ню Йорку. Підприємство зібрало разом 61,120 витинків, наліпило їх на гарний папір та оправило їх у гарну книжку. Сю книжку перешлють до Анґлії, де її місто Лондон подарує князеви при його повороті до Анґлії. До зложення сих витинків треба було заставити до праці 28 людий на 14 днів.

Американські ґазети підносять, що ні один з американських президентів не дістав такої реклями в ґазетах, яку дістав чужий князь.

ІСПИТОВАННЄ ВИБОРЦІВ.

НЮ ЙОРК, 1. жовтня.—Президент ради для виборів оповістив приписи про грамотність, обовязуючі нових виборців в Ню Йорку:

Після сих приписів, кождий новий виборець має предложити виборчому інспекторови при своїй реґістрації доказ своєї грамотности. За такий доказ признавати будеться свідоцтва, потверджуючі покінченне 6 степенів у школі з анґлійською викладовою мовою, або, коли виборець такого свідоцтва подати не може, спеціяльно на сю ціль виставлені свідоцтва грамотности, які будуть видавати заряди публичних шкіл, до сього уповноважнені виборчою радою. Перед вистовленнем такого свідоцтва школа дасть новому виборцеви легкий іспит з читання й писання по анґлійськи. Іспит не обіймає ні анґлійської граматики, каліґрафії, силябізовання („спеловання"), а має лишень на цілі ствердити, чи виборець розуміє прості анґлійські речення. Іспит складається з ряду простих питань, на котрі можна відповідати кількома словами.

ПАМЯТНИК ДАНТА В КОПЕНГАЗІ.

На площі перед копенгаґською ґліптотекою відслонено на днях памятник Данта, якого угольний камінь заклав італійський король Віктор Емануїл при нагоді своєї гостини в Данії в р. 1922. На кольоні пожертвований Римом, поставлено статую Беатріче, а на лівій стороні кольони поміщено медаліон Данта, подарований Фльоренцією.

„УМИРАЮЧИЙ ПРАЛІС".

Під таким заголовком находимо у віденському журналі „Дер Гольцмаркт" освітлення польської лісової господарки: „На біловіжський праліс і инші польські ліси видано в наслідок заключення контракту між польським урядом і анґлійським присуд смерти. Після постанов цього контракту, виарендувало це товариство на десять літ ліси і відповідно до свого буджету буде воно продукувати 25 міліонів стояків дерева річно. Припускаємо, що Польща не маючи предбачуючих фаховців заключила договір, який буде дійною коровою виключно для анґлійського капіталу. Анґлія заспокоїла своє запотребування дерева на цілий ряд літ а Польща позбулася всякого впливу на евентуальну рабункову господарку в своїх лісах, а крім того становища в міжнародній торговлі деревом".

ВОДНИЙ ТРАНВАЙ

Справу получення Франції з Анґлією вирішено недавно в досить оригінальний спосіб. Коли будова тунелю під каналом Ля Манш виявлялася неактуальною, придумано дешевший комунікаційний шлях. А саме небаром мають бути побудован і гідропляни, з яких кождий могтиме взяти 20 пасажирів. Гідроплянів буде стільки, щоби що пів години відлітав один до Анґлії і один до Франції, при чому дорога триватиме 15 мінут. Буде це свого рода воздушний транвай.

ПОГОНЯ ЗА ДИРЕКТОРОМ БАНКУ.

Оознанська поліція подала відомість до Варшави, що з Познання втік директор комунального банку Болеслав Конопіньскі забравши зі собою 16 і пів міліона золотих. Конопіньського, який недавно виринув у Варшаві, дуже трудно зловити, бо він, як шануючий себе директор подорожує у власному авті.

НЕЩАСТЯ ФРАНЦІЇ

„Число народин у Франції є одиноким питанням яке цікавить думаючого Француза" — пише проф. Карл Ріке. „В 25 роках матиме Франція 25 міліонів мешканців" кличе Віктор Камбон. „Коли в 1935 році вибухне війна, могтиме Німеччина виставити 12 міліонів жовнірів тоді, коли Франція виставить ледви 3 і пів міліона" — говорить офіціяльний французький комунікат. І тому починають французи думати про... полігамію в краю, де один мущина припадає на чотири жінки.

НАЙБІЛЬШІ БІБЛІОТЕКИ НА СВІТІ.

Північна Америка має понад 50.000 томів. Друге місце займає Німеччина. Але зате Німеччина має четвертину зі всего книжкового скарбу цієї части світа. В університетських бібліотеках має Німеччина 10.3 міліонів томів, майже стілкиж саме, що університетські бібліотеки Анґлії, Франції й Італії з 12 міліонами томів разом. Треба зазначити, що Франція одержала від Німеччини по війні найбільшу університетську бібліотеку на світі, а саме штрасбурську. Бібліотека ця числить 1.2 міліона томів. Взагалі 160 найбільших німецьких бібліотек числять 29.5 міліонів томів.

ЯК СУЛТАНІВ СИН БАВИВСЯ В БУДАПЕЩТІ.

До Будапешту прибув із цілим своїм гаремом Кадір Бей, син б. султана. Тут жив дуже марнотратно, а свій гарем доповняв ще двома будапештенськими танечницями. Коли принцови не стало готівки порадив і позаставляв вартісні річи. Та й це скоро минулося і Кадір Бей заставив килими за 90 міліонів корон у біржевого комісаря. А що принц не платив, хотів біржевий комісар, згідно з умовою зліцитувати килими. Та до ліцитації не прийшло бо принців адвокат побив комісарового заступника.

Проти-воєнний плян Ліґи Народів може звернутись проти Злучених Держав.

ЖЕНЕВА, Швайцарія, 1. жовтня. — Сьогодня зачалась дискусія над пляном Бенеша на Зборі Ліґи Народів.

Плян вирішує три головні питання: міждержавні і мирові суди, забезпеченне держав, що належать до Ліґи Народів, і розоруженне їх, а може увійти в життє, якщо його потвердить до 1-ого мая, 1925, найменьше 14 держав, і коли відтак прийме його всесвітній розоружний конґрес, який назначено на 15-ого червня, 1925, в Женеві.

Про потвердженне його 14 державами і принятте конґресом, хотяйби зі змінами, нема сумніву, бо вже сьогодня на Зборі Ліґи Народів представництва всіх держав однодушно заявляються за пляном Бенеша.

Визначні члени Ліґи Народів кажуть, що Злучені Держави мусять взяти участь у всесвітній розоружній конференції в Женеві, хочби ліпше для оборони й охорони своїх власних інтересів.

На основі пляну Бенеша Америка у випадку спору з другою державою, хотяйби і не належала до Ліґи Народів, мусить приняти посередництво мирового суду Ліґи Народів, для вирішення спору, бо інакше Ліґа Народів мати-ме право, колиб Америка на власну руку виступила до війни з другою державою, проголосити Америку наїзником. А тоді на основі пляну Бенеша і в згоді з конституцією Ліґа Народів, Ліґа обовязана примінити санкції (кари) до Злучених Держав. У тих санкціях мають по постанові пляну Бенеша взяти участь всі члени Ліґи, яких вже тепер є 55.

Сим робом Ліґа Народів вже тепер поставила Америку у трудне становище, з якого найлекше вийти лише приступленнем до Ліґи Народів.

ЗА ПОЗИЧКУ ДЛЯ НІМЕЧЧИНИ.

ЛОНДОН, 1. жовтня. — Сюди приїхав німецький міністер скарбу др. Лютер для переговорів з анґлійськими банкирами у справі позички для Німеччини на основі пляну Доса.

Тутешні банкири заявляють, що готові дати позичку і випустити на неї бонди до 15-ого с. м. Сто міліонів долярів дали-б анґлійські банки, а других 100 міліонів банки американські.

СПРАВА ТОРГОВЕЛЬНОГО ДОГОВОРУ МІЖ ВОРОГАМИ.

ПАРИЖ, 1. жовтня. — Сюди приїхала німецька торговельна місія для переговорів з Францією у справі заключення торговельного договору.

Нині відбула вона першу вступну нараду з французькою делеґацією, на якій привитав її французький премієр Ерріо.

Завтра зачнеться вже правильна конференція.

ХОТЯТЬ КОАЛІЦІЙНОГО КАБІНЕТУ.

БЕРЛІН, 1. жовтня. — Німецький канцлер др. Вільгельм Маркс робить заходи, щоб перемінити теперішній кабінет на коаліційний. Він оче порозумітися з усіми партіями в парляменті і покликати їх представників на міністрів і сим робом створити коаліційний кабінет.

НІМЕЧЧИНА ПЛАТИТЬ.

БЕРЛІН, 1. жовтня. — Нині Німеччина заплатила аліянтській репараційній комісії дальшу рату в сумі 14,000,000 золотих німецьких марок. Ся заплата на основі пляну Доса.

НЕВРОЖАЙ В НІМЕЧЧИНІ.

БЕРЛІН, 1. жовтня. — Сього жнива був у Німеччині неврожай. Збір приніс лише половину торічного.

Через те заповідається голоднеча в Німеччині. Хліб подорожіє й імовірно будуть заведені картки на хліб як підчас війни.

КИРИЛО РОМАНОВ ХОЧЕ СЮДИ ПРИЇХАТИ.

ПАРИЖ, 1. жовтня. — В половині сього місяця виїде відсі самозванчий російський цар Кирило Романов. Він хоче там розбити заходи, щоб дістати позичку на переведенне в життє своїх монархістичних плянів у Росії.

Тутешні його приклонники кажуть, що американські капіталісти вже і досі давали йому гроші на його пропаґанду задля привернення монархії в Росії.

ЩЕ ОДНА КАБІНЕТНА КРІЗА В ГРЕЦІЇ.

АТЕНИ, столиця Греції, 1. жовтня. — Новий грецький кабінет під проводом премієра Софуліса уступив сьогодня.

Сей кабінет був при власти три місяці.

ВІДЗНАЧЕННЄ РУМУНСЬКОГО КОРОЛЯ.

БУКАРЕШТ, столиця Румунії, 1. жовтня. — Православний патріярх Даміянас надав румунському королеви відзначенне „сторожа святого гробу".

Сей титул мав давнійше російський цар.

НЕВИННІСТЬ.

ТОКІО, столиця Японії, 1. жовтня. — Японський міністер закордонних справ барон Шідегара заявив, що японська делеґація в Женеві, домагаючись засторог у спорі між двома державами, не мала на гадці Злучених Держав ані справи заборони японської іміґрації до Північної Америки.

ОБОРОНА ШАНГАЮ.

ШАНГАЙ, Китай, 1. жовтня. — Борня під Шангаєм триває далі. Військо Чі Ґсіє Юана добивається до шанців міста, але військо Лю Юнг Гсіанґа досі ще вдержалось і завзято обороняє місто.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES; Three cents a copy.		ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сити і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

В Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Канц. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ЩЕ ОДНА РЕПУБЛИКА НА УКРАЇНІ.

Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет у Харкові постановив виділити зі складу Української Радянської Республики південно-західний округ з переважною скількостю молдаванського населення в окрему МОЛДАВАНСЬКУ РЕПУБЛИКУ, обєднану у спільному Союзі С. С. Р. Ся нова република рахувала би всього 400,000 мешканців.

До сеї справи находимо у харківських „Вістях" заяву секретаря центрального комітету КП (б) У (Комуністичної партії большевиків України).

У сій заяві маемо м. і. характеристичні погляди пануючої на Радянській Україні партії про нинішню національну політику С. С. С. Р. та зокрема про мотиви, задля яких твориться там тепер названу нову републику. До речі кажучи, авторитетний автор тої заяви, секретар Ц. К. К. П. (б) У., — се Москаль, як, зрештою, каже його прізвище: Медведев.

Він пише:

Справа з утвореннем Молдаванської Радянської Републики згідно з волею працюючих мас, принципово вирішена, але остаточно буде оформлена на черговій сесії ВУЦВК'у, якщо тільки до того часу буде закінчена вся підготовна та організаційна праця.

Бажанне молдаванського прикордонного з Бесарабією населення відокремитися в самостійну державу виявилось не сьогодня, а більш кількох місяців тому, і е наслідком зростаючої національної свідомости у звязку З ЯСНОЮ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІТИКОЮ РАДВЛАДИ З ОДНОГО БОКУ І ГНОБИТЕЛЬСЬКОЮ ПОЛІТИКОЮ РУМУНСЬКОГО УРЯДУ ДО МОЛДАВАНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ З ДРУГОГО. Маючи родинні і традиційні звязки з населеннем Бесарабії, що окупована Румунією, радянське молдаванське населенне утвореннем окремої самостійної держави, що забезпечить в повній мірі культурний та національний розвиток, тимсамим покаже Бесарабцям, хто е дійсним захисником і ПРИМУСИТЬ СИЛЬНІЙШЕ ТЯЖИТИ ДО МОЛДАВАНСЬКОЇ РЕПУБЛИКИ.

Що торкається нас, комуністів — каже Медведев, — то, тримаючись точки зору самостійности національностий, ми се бажанне молдаванських працюючих мас вважаемо цілком за законне та природне і підтримувати-мемо його всемірно, тим більше, що молдаванська нація була одною з найбільш пригнічених царським режімом. Державно оформившись, молдаванська нація може хутчійше піднестися в культурному відношенню і тимсамим КУЛЬТУРНО ВПЛИНУТИ НА БЕСАРАБІЮ.

Дальше автор обурюється на „сензаційні і нічим непідтверджені брехні" про утиск в Союзі С. С. Р. не російських народів, і каже, що „утворенне молдаванської републики зайвий, раз посвідчить, що компартія і радянська влада не тільки не йдуть шляхом гноблення своїх національностий, а, навпаки, всіляко сприяють, щоб вони одержали культурно-політичні права".

Далі він пише:

Що торкається значіння утворення Молдаванської Републики при зростаючому темпі відродження нашого економічного стану та зрості промислу і сільського господарства, ми сподіваемось, що й Молдаванська Радянська Република також піде шляхом хуткого відродження та інтензивного будівництва.

* * *

Нова МОЛДАВАНСЬКА РЕПУБЛИКА на Україні — се знову нова „република" в „републиці" українській.

Творять її не МОЛДАВАНИ (Румуни), які живуть в малому числі на Україні, на схід від ріки Дністра, малими острівцями, ані УКРАЇНЦІ, на яких території е сі острівці, — але МОСКАЛІ.

Вони організують на Україні молдаванську републику в північній части Херсонської губернії і вже навіть назначили місто Ананіїв на столицю.

Межи тими острівцями більше Українців аніж Молдаван на острівцях, отже й годі їх до купи зібрати, але захотілось Москалям творити на Україні нову суверенну републику і творять.

Москалі кажуть, що се для агітації серед Молдаван в Бесарабії, аби вони тягнули до С. С. С. Р., чи до „радянської" України.

Одначе УКРАЇНА НЕ ХОЧЕ МОЛДАВАНСЬКОЇ (РУМУНСЬКОЇ) ЧАСТИ БЕСАРАБІЇ. ВОНА ХОЧЕ ДВОХ УКРАЇНСЬКИХ ЧАСТИЙ БЕСАРАБІЇ, ТО Є ПІВНІЧНОЇ І ПІВДЕННОЇ. А коли Москалі творять на Україні штучну Молдавію, так Румуни будуть крутити, що як Україна може мати Молдавію, то Румунія може мати українські землі. Єеї штучної „Молдавії" не можна виділити з України, так як легко її Москалям створити на Україні, але українські части Бесарабії легко віддати Україні, одначе Румуни і сей штучний аргумент Москалів використають проти України.

Се вже не перша „република", яку Москалі „комуністи" будують на Україні.

Перша — се татарська република на Криму.

Друга — се жидівська република в Херсонській губернії.

Третя — се румунська (молдаванська) република теж в Херсонській губернії.

А ще хотять будувати на Україні нові штучні републики німецькі і московські.

Не перечимо, що треба признати всю національну і політичну свободу всім народностям на Україні, але коли вони всі мати-муть на Україні свої штучно зліплені суверенні републики, то тимсамим УКРАЇНА ПЕРЕСТАЄ БУТИ ДЕРЖАВОЮ, а остає лише ТЕРИТОРІЄЮ, на якій Москва може будувати, що хоче, коли хоче, і як хоче.

Основною метою того „будівництва" штучних (а що в Москалів „комуністів" не е штучне!) „РЕПУБЛИК" Є ДОВЕСТИ УКРАЇНСЬКУ РЕПУБЛИКУ ПІД МОСКВОЮ ДО АБСУРДУ. Або, іншими словами показати Українцям, що державою і державним народом є тільки Москалі і їх Москва.

Одначе Українцям всі ті большевицькі „будови" не страшні власне тим, що вони штучні. Прийде буря і їх змете.

Останеться тільки наука: Не вір Москалеви ков Ляхові!

ЗАГОСТРЕНІ ПОЧУВАННЯ

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

II.

Не знаю, чи написав би шановний п. М. Левицький свого листа до редакції ґаз. „Дни" („Обосторонныя чувства"), коли-б перед тим встиг був прочитати в другій берлінській ґаз. „Руль" фелетон знаменитого московського фелетониста, А. Яблоновського. (Фелетон зявився в ґазеті 28. VIII., а лист до редакції п. Левицького — 29. VIII). Гадаю, що ні. Фелетон п. Яблоновського вивертає, як рукавицю, московську душу в ї відносинах до народів б. Росії і палить за собою всякі найменьші кораблі до якогобудь спільного порозуміння.

Хто такий той А. Яблонський?

Мені вже доводилося торік згадувати в шановній „Свободі" про писання сього „короля фелетонистів" московських. Тому тепер скажу лише кілька слів про саму особу. Се колишній співробітник „Кієвськой Мысли" на амплюа фелетониста. Сам походить з Вілорусинів, вихрестився в московську віру й спеціялізувався на украіножерстві. Колись співробітничав в одній ґазеті з московськими соціял-демократами, а тепер, крім своеї спеціяльности, займається ще соціялістоїдством, себ-то маже дьогтем ворота (улюблений вираз його) своїм комишнім приятелям.

Манера писати — „талдиченне" і „запузирюванне" (з його-ж таки лексикону), при чому в своїх фелетонах сей „вихрест", московський яничар, майже завше покликається не на факти, а на анекдоти, віци, пльотки, брехні й власні вигадки.

Фелетон А. Яблоновського, про котрий йде мова, як-раз е типовим з сього боку. Перелічивши всі гріхи кавказької еміґрації в Празі, безпардонний скрипопер, ні сіло, ні впало, сідлає свого україножерського Росинанта і повертає його на Богови винних „галіцкіх пісьменніков". Розповівши про те, що ніби прибулі при гетьмані Скоропадськім із Галичини в Киев „пісьменнікі" доводили в своїх (?) ґазетах, що „нікакой русской культури нет", що „русская література — лупанар", що „русская історія — помойная яма" і що „русскіе — каже не Славяне, а Татарчуки", — сей добродій пише далі:

„Когда одного „галіціцйскаго пісьменніка спросілі, чітал лі он Толстого, то „пісьменнік", презрітельно сплюнув, сказал:

— „А шо воно таке — той Толстой?"

— А Чехова ви точе не чітал?

— „А шо воно таке — той Чехов?"

Нема що казати, що московська еміґрантська „гальорка" аж перeривається з реготу від такого „остроумія". Де-ж пак, змальовано Українців такими дикунами, що навіть Толстого й Чехова не знають. Та ще хто! „Пісьменнікі"! Що-ж уже казати про звичайних собі людей.

Само собою розуміється, що ні п. Яблоновський, ні його компатріоти ніколи ніяких „галіцкіх пісьменніков" у вічі не бачили, ні про що їх їх не „спрашівалі": се просто черговий „віц" осатанілого на виганнні московського яничара, справлений на те, щоб здискредитувати в очах свого суспільства „сепаратистичні" змагання зненавиджених ним „українцев".

Співаючи далі хвалебний гимн „русской культуре", божевільний україножер не шкодує епітетів на адресу „галіцкіх пісьменніков", „галіційскіе лби", „галіцийскіе щенкі" (щенята) і т. п. Нарешті добалакується до того, що в творці „русской культури" зачисляє... й Шевченка!

Довівши ще далі, що на українській вербі не виростуть ні австрійські, ні польські (лише московські?) груші, ґаспадін Яблонський дає спокій „галіцкім пісьменнікам" і знову, запінившись у злобі, кидається на кавказьких верховинців, галасуючи, що коли одібрати в народів б. Росії „русскую культуру", то в них не зостанеться жадної культури.

— Ви завше будете сидіти за русским столом, будете пити-їсти і на „угнетателей" попльовувати, — закінчує свій фелетон нахабний вихрест.

Достойну відповідь дав оскаженілому „королеви" московських фелетоністів п. В. Григорев (ч. 556 „Дни"). Нагадавши йому його київське минуле, де йому „так осточортіли „хохли", що він і досі ще, з чого-б не почав, конче зведе до „бісової печінки" (улюблений епітет Яблонського на адресу „хохлов"), п. Григорев прикладами доводить, що все написане про „галіцкіх пісьменніков" — суща бреханина. Що-ж до відношення до „русской культури", то тут п. Г. наводить надзвичайно цікаву ілюстрацію з еміґрантського життя.

„Коли я не люблю п. Яблоновського, — пише він, — то се не значить, що я маю те саме почуванне до всіх Москалів, що я ненавиджу московську культуру, мову то-що.

„Коли в Празі в „Русском Доме" читається цікаві лекції, то більшість слухачів складається з „инородців" — „самостійників", а на лекціях по національному питанню в „Р. Д." бувають лише „инородці", бо Москалі, за винятком кількох соціялістів, не люблять сим ділом займатися. Се факт. Бували випадки, що й Москалі заходили до „Української Хати" не тільки слухати, але й читати лекції мовою „угнетателей", і дикі „галіційські письменники" (уявтіь собі!) не тільки що не виганяли їх, а навіть щиро дякували їм. Більш того: „самостійник Грузин п. Айолло" для „самостійників галіцій-ських" прочитав на протязі однієї зими більше десятка лекцій в „У. Х." лише на „язике угнетателей", себ-то по-московському.

„Повторюю: діло не в мові, а в тім, що сією мовою висловлюється, — бажанне поліпшити відносини між людьми, чи те, чого хоче п. Яблоновський...

„Один дурень камінь у воду кине, — каже приказка „галіцийскіх пісьменніков", — а десять розумних не витягнуть".

Не думаю, щоб шановному п. Григореву навіть після яскравих доказів, що п. Яблоновський цілковитий профан в українсько-московських стосунках, пощастить переконати його й його прихильників; тому стаття п. М. Левицького, що викривае причини „зненависти" і „щовінізму" взагалі „инородців" і зокрема Українців до Москалів, мае більш актуальний характер, бо ставить питання руба: разом чи нарізно?...

С. Черкасенко.

МУЛЯРІ.

Кому будуете, мулярі,
Ті сірі міцні мури?
Хто буде жити в тій тюрмі?
Зносить її тортури?

Чи може королі чи пани?
Чи ті, що мають злото?
Чи ті бездомні бурлаки,
Пролетарі — голота?

Не знаем, мовчіть дураки,
Почуе хтось розмову,
Будуть кайдани і палки;
Ось маете готову!

Міцну тюрму будуйте собі.
Буде й на ваші внуки!
Здрігнулись мовчки мулярі,
Опали чорні руки.

Дмитро Захарчук.

Кінстон, Па., 20. вересня, 1924.

ДОПИСІ.

ВІЛІМАНТІК, КОНН.

Збірка.

На українських інвалідів у Львові зложили слідуючі жертводавці: Андрій Савка $4.00; Василь Гірчиця $1.50; по одному долярови: Параска Ярецька, Анастазія Подоляк, Петро Ґурняк, Дмитро Добуш, Василь Кінчик, Стефан Кінчик, Браття Турянські, Андрій Мних з Вестерлій, Р. Ай., Антін Лемішка з Вебстер, Масс.; Йосиф Жабський з Савтбрідж, Масс. З коляди остав один доляр. Разом $16.50, які вислано до Укр. Т-ва опіки над інвалідами у Львові, вулиця Руська ч. 3. (15 дол. через Амерікен Експрес Ко., а кошта пересилки $1.50).

Всім жертводавцям сердечне спасибі.

Василь Гірчиця.

ЧЕСТЕР, ПА.

Спростованне.

До нашої редакції наспіло отаке писмо:

Хвальна Редакціє:—

Прошу помістити спростованне дописі з Честер, Па., яка появилась у Вашій часописі дня 16-го вересня с. р.

Дописуватель написав неправду, кажучи, що священик ніколи не заговорить до народа в народній справі, бо священик зарядив збірку на Рідну Школу в церкві кождої першої неділі в місяці, коли править ся акафист.

Неправда, неначеб священик колинебудь кричав, що церков перша а патріотичні цілі на бік, а правдою е, що священик говорив і учив, що такі патріоти як дописуватель, котрі горлають: Проч з церквою, ані цента на церков, лише на патріотичні цілі, не жадні патріоти, але противно, вороги свого народу і гробокопателі його будучности.

о. А. Лотович,
священик.

(Примітка редакції: Ми не помістили цілого письма тому, що друга його часть е за „горяча", а притім не простує нічого. Ми місцимо радо відрадні факти, такі, як щомісячна збірка на „Рідну Школу", але застерігаемось, що наш дописуватель ніяк не виказував охоти, щоб нищити і не підпирати церкву, а тільки вказував, що церков без народу не вдержиться, — цебто, що тільки національно свідомий народ годен удержати і церков і другі народні інституції. А вже-ж і се певне, що націоналіст не е й не може бути большевиком).

НЮАРК, Н. ДЖ.

День оборони.

„День оборони" застав наших Січовиків готовими. Всі вони були в козацьких строях, комендант у строю отамана, а ті, що несли прапори, повбирані відмінно. Кільканайцять Українок формувало відділ українського Червоного Хреста. У своїм поході Січовики переходили через улиці, замешкалі Поляками і Жидами. Одні і другі віднеслись до нас неприхильно, викрикуючи згідними прізвисками. Але усе перемінилось, коли ми увійшли в улиці, де були Американці. Піднялись горячі оплески, а відтак нам на славу таке голосне „гуррей, гуррей!", що воно цілком забило те неприемне вражінне, яке ми винеслй з польської та жидівської части міста. Ми пересвідчились наглядно, що симпатія Американців по нашому боці, а на антипатію Ляхів і Жидів нам начхать.

На збірному місці віддано нашому українському відділови військову почесть, почім ми пійшли у спільному поході улицями Нюарку.

Жадна друга нація не мала такого добірного складу і ладу як Українці і через те ми зробили добре діло для України, бо дали нагоду Американцям своїми очима побачити представників того народу, який антанта видала на поталу Ляхам, Румунам, а посередно і Москалям. Нашим обовязком тут е: все і всюди пригадувати Американцям, що е на світі великий український народ, який карається в неволі, розчвертований на чотири части. Ми думаемо, що наш виступ в Нюарку сповнив намічену ціль.

С. Карпа.

П. Ковальчик.

СТАРІСТЬ.

Стоїть над водою
Там верба похила,
З дуплом вже старенькім,
В нутрі спорохніла —
Життя свого горем
Тяжкою журбою
Нещастям прибита.

Зісохлії віти
У даль простягае,
Тай молодість ясну
Так милу, прекрасну —
До себе, старенька,
Сухими руками
Манить-притягае...

Нікого немае.
Ніхто не голубить.
Лиш вітер, часом як
В дорозі зблукае —
Він жалібну пісню
Про молодість втішну
Тужливо загудить...

А вербі похилій
Мре серденько, мріе,
Тай нище все нище схиляесь, —
Лиш руки старечі,
Ці віти завмерлі —
На марно, на дармо
У даль простягае...

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

ЕЛИЗАБЕТ, Н. Дж. Отсим припоминається всім членам Тов. Зап. Січ, від. 234, що на минувшім мітингу було ухвалено виступ на баль, який уряджуе Тов. Укр. Нар. Дім в суботу, дня 4. жовтня в гали Лютвина. Кождий місцевий член, коли не виступить на сей баль, підлягае карі 2. дол. — С. Федірко, предс.; Ю. Гвіздь, секр.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА.

Петро Косандяк, рільник в Бродках коло Львова — член українських товариств — помер дня 16. серпня 1924. Покійний був взірцевим і характерним громадянином та ревним і совісним робітником на народній ниві. В молодости здобув собі безнастанним читанням кижок широке знання. Своєю освітою і тактом вибився швидко на чільне місце. Став першим просвітителем і організатором рідного села. Довкруги себе згуртував в Бродках ще кількох рухливих старших селян і молодіж та разом з ними оснував читальню „Просвіти", „Сокіл", кружок „Сільського Господаря", а по війні кооперативу „Народний Дім". Був першим і довголітним головою читальні „Просвіти", дяком, війтом і членом місцевої Шкільної Ради. Ціле свое житт яневпинно трудився над поширенням просвіти на селі і над культурним піднесенням свого народу. Через Його смерть понесли Бродки невіджалувану втрату. Хай — за всі Його заслуги і життеві труди — легко Йому спочивається на українській землі!

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

Пасаїк, Н. Дж. В нашій місцевости живе понад два тисячі Українців, але роботи української в нас дуже мало, а як є, то тільки партійна, а народної майже нема. Дня 28-го вересня відбулися в нас збори дому Української Шкільної корпорації в справі школи і закупна бондів на дім української школи. На збори прийшов комітет і кілька симпатиків, а загал ані руш, видно не обходить їх школа. В сій справі уряд здав справоздання з своєї дотих часової роботи.

Досі в цїли перебрання дому переведено інкорпорацію, зроблено умову з банком де маються льокувати зложені гроші на школу так, що кождий зложений цент на сю ціль буде беспечний, а не як передтим, коли говорено тільки давай гроші і непитай де вони діваються, а наслідки такі, що школа в довгах по уха. Є в нас також і Укр. Нар. Дім, два доми, на котрих тяжить також доволі довгу. Як одні так другі не можуть видержати морґечових тягарів. Тому то завязано комітет щоби зєднати всі зорганізовані Товариства в одно тіло і тим способом перебрати на себе дім укр. школи. На сю ціль продаються бонди, один по $25. Колиж наші громадяни зрозуміють потребу школи, то ми можемо протягом коротенького часу мати її в своїх руках. До сеї справи є вибрані вже колектори і є надія, що громадянство наше прийме їх з отвертими руками та зложить потрібні гроші на сю ціль. Дня 27. вересня відбулося в нас представленне Запорожці, дала Січ з Ню Йорку, а в неділю друге, Повернув з Сибіру. На обох представленнях було богато гостий. — П.

Гемтремк, Миш. Дня 23. вересня в ночи около 11. години, на улиці Собескі ч. 11704 дві особи впали жертвою револьвера. Неякий Павло Солодков закохався у жінці поляка Круліковського. Солодков мешкав в Круліковських на борті. По якімось часі спостеріг се і сам Круліковський і нагнав з хати Солодкова. Солодков однак сходився з жінкою Круліковського дальше так, що в кінци Круліковський виміняв свій дім на фарму і в короткім часі мав там перенестись з жінкою, щоб в той спосіб позбутися Солодкова. Солодков бачучи, що втратить Круліковську, прийшов у вівторок в ночи о 11. год. до дому Круліковського і витягнувши револьвер положив трупом Круліковську, а відтак себе. Стріляючи до Круліковської, він стрілив також до дітий Круліковських, але не вцілив жадного. Коли прибігли сусіди і поліція, то вже не було що ратувати чи арештувати, а чоловік забитої жінки сказав яке було її життя така і смерть. — Г.

Нюарк, Н. Дж. Тут в Нюарку жиє много Українців, часть з них гуртуєся в Укр. Робітничім Домі і за сю часть я хочу сказати пару слів. Вони заснували школу, яка дбає про вихованнє укр. дітий, а при школі заложили діточу смичкову орхестру. Тепер мають на меті заснувати школу вечірну для старших, де будеся учити анґлійського язика, а також школу неграмотних. Провідники школи сподіються, що український загал в Нюарку буде користав з сеї нагоди. — Г.

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ.

„Свій", Вилмингтон, Дел.: — Не поміщуємо дописів, коли не знаємо, хто їх писав.

„Гарапник", Вунсакет, Р. Ай.: — Вашого оповідання не помістимо, бо воно виглядає на особисту пімсту над якимсь немилим Вам чоловіком.

Е. де Амічіс.

ПРО ВЧИТЕЛЯ.

(Лист до батька).

— „Учитель був чогось дуже неласкавий, учитель був недобрий," — говориш ти незадоволений. Але згадай, скільки разі в ти був недобрий і до кого-ж? До свого батька, до своєї матері, а бути недобрим до них — то-ж злочин.

Подумай про те, що вчителеві єсть чого бути иноді недобрим із вами! Згадай, що він уже стільки років учителює, і хоча серед школярів багато єсть щирих та ласкавих дітей, але ще більше невдячних, які користуються з його добрости і зовсім не шанують його праці. Та й од усіх вас вні більше має прикростей, ніж приємностей. Повір, що найсвятіща людина на світі, на його місці бувши, не могла-б часом не розгніватися. Подумай ще й про те, скільки разів учитель приходить хворий у школу через те, що він не такий дуже вже хворий, щоб міг зостатися дома. От він і буває часом недобрий з хвороби і йому дуже боляче буває, що ви не зважаєте на те, що він хворий або навіть користуєтесь з того.

Поважай і люби свого вчителя, сину! Люби через те, що й твій батько його любить і поважає; люби за те, що він присвятив своє життя на те, щоб учити дітей, які його скоро забудуть; і за те, що він освічує твій розум і виховує душу; і за те, що як ти станеш дорослою людиною, ані мене, ні його не буде вже на світі — то часто перед твоїми очима зявлятиметься він поруч зо мною і тоді, повір мені, ти не раз згадаєш вираз болю та втоми на його доброму обличчі, хоч тепер ти на той вираз не звертаєш ніякої уваги, і тоді тобі стане жалко його, хоч може з сього часу помине вже років тридцять. Тоді стане тобі і сором, і жалко, що ти не любив його і негарно поводився з ним. Люби свого вчителя, бо він належить до великої семї вчителів у початкових школах. У тій семї пятьдесять тисяч учителів, розпорошених по всій Італії і вони ніби другі батьки міліонові дітей, яких виховують. Усі вони працюють, щоб готувати рідному краєві гарних робітників; але до них невдячні і недобре платять за їх працю. Не тішити-ме мене твоя любов до мене, як що не любити-меш ти і всіх тих, хто тобі робить добро; а серед них перше місце після батька та матері належить учителеві. Люби його так, як любив би мого брата: люби його і тоді, як він тебе хвалить, і тоді як докоряє; тоді, як він до тебе справедливий, і тоді, як тобі здається, що він несправедливий; люби його доброго й веселого, а ще дужче люби, як побачиш його смутного. Люби завсігди. І завсігди з повагою кажи слово учитель, бо після слова батько — це найповажніше найласкавіще слово, яким людина зможе назвати другу людину.

Твій батько.

Перекл. Б. та М. Грінченки.

В. Будзиновський.

ЯК БИ МУЖ СКАЗАВ.

Оповідане.

(5)

Пані лісничино! — жандарм кричав, відступивши ще далі на бік. — Ви живі? Обізвіться. Я жандарм. Командант станиці. Не бійтеся, бо нас тут пять жандармів. Під кождим вікном один.

Жандарм збрехав, щоби лісничину, як ще жива, осмілити і бандитів затрівожити.

Лісничина і пробощ відітхнули.

Я жива — лісничина відповіла. — Зараз відчиню двері.

Лісничина пустилася до дверий, щоби відчинити, але пробощ вхопив її за рукав і задержав.

З відки знаєте, що то справді жандарм? — спитав. — Може то бандит. Скажіть йому, щоби поступив під вікно і показав свій шелом.

Як ви справді жандарм, — лісничина кричала, — то вас наднїс сам Господь Бог. У мене пробощ. Прийшов оборонити мене від якихось напастників. Він не вірить, що ви жандарм. Покажіть крізь вікно воно вибите, ваш шелом.

Жандарм здоймив з голови шелом, підступив під вікно і на баґнеті підніс його до вибитої шиби.

Ідіть під двері, зараз відчинемо, — промовив пробощ.

Двері відхилилися. Жандарм з готовим до стрілу крісом приступив до двирий і побачив пробоща з витягненим до него револьвером.

То справді пан постенфірір! — пробощ крикнув урадуваний. — Зайдіть в хату.

Що тут сталося? — жандарм спитав. — То ви стріляли?

Я стріляв, бо у вікно зазирав хтось.

То ви застрілили когось, бо перед хатою під вікном лежить труп.

нув. — Боже мій! — крикнула лісничина. — Справді труп? Може ще живий? Біжіть до него. Нате вам воду. Може дати оцту?

Йому мабуть й кадило вже не поможе.

Жандарм вийшов з хати, за ним пробощ.

Я тут недавно настав, — жандарм промовив. — Ще не всіх знаю. Не розпізнаю, хто то. Може ви, отче добродію пізнаєте. Чи вбитий звідси, чи сторонський?

Я маю його пізнати? Я знаю лиш моїх парохіян.

Пані лісничино! — жандарм крикнув. — Вийдіть до нас. Може пізнаєте, хто той вбитий.

Не вже! — пробощ скрикнув.

За ніякі гроші в світі! — лісничина відповіла. — Я й так ледви жива. Так занізащо хтось втратив життя. Зажартував собі...

То він не бандит? Не пробував вломитися до вас? Лише жартував?

То тось пуджав мене, — вдова відповіла, — прийшов, буцім би небіщик мій муж, під вікно і сказав, щоби я сусідови віддала довг. Тоді отець пробощ стрілив до него тричі, ну, і нещастя сталося.

Таак? — жандарм спитав протяжно насупивши брови. — Так було отче пробощ?

Так було, — пробощ відповів. — Нехай не грає комедію небіщика, що ходить.

І ви, знаючи, що се не бандит, що він тільки жартує, застрілили невинного комедіянта?! — жандарм питав сягаючи рукою до шкіряної торби.

Нехай по ночи не пуджає спокійни людий.

В руці жандарма задзвонив ланцушок. Наглим рухом вхопив обі, на череві зложені руки пробоща, стис їх до купи, оперізав ланцушком і заклав колодку. Се зробив так скоро, що пробощ зразу не знав, що з ним сталося.

Ви вдуріли?! — крикнув отямившися.

Вибачайте, але то моя служба. — Зараз здойми ланцуг. дурню, бо тяжко відпокутуєш той жарт!

Се, панотче не жарт. Ви вбили чоловіка, що не наставав на ваше життя.

Австрійська бестіо, австрійсько безрого здойми ланцух!

Панотче, не сердьтеся, бо се вам ні троха не поможе. І не обиджайте мене, ще й тоді, коли я в урядованню за моє урядованне.

Зогниєш в кримінали, мудю, хаме!

Як вбю чоловіка без причини, так як ви вбили, то може зогнию. А може й повисну.

Жандарм вже й не слухав, що пробощ далі говорив і викрикував. Повів його на жандармську станицю, що була чотири кільометри від лісничівки. Там приказав другому жандармови зараз скочити до війта, щоби дав вартових.

Вартові, — приказував, — нехай пильнують, щоби небіщика під лісничівкою ніхто не рушив. Нехай лежить так як впав аж до приїзду судової комісії.

Видавши такий приказ, жандарм пігнав пробоща дальше. Вів його цілі три милі до міста щоби убийника передати судови. В суді темничник перейняв пробоща від жандарма і дав його під ключ. Жандарм сів писати і написав такий рапорт:

Патролюючи нині в ночи в Сімушках, я почув три стріли. Підходжу до хати покійного лісничого Берковича, а під хатою труп. Біля него на землі і на лавці під вікном кров. Я ствердив, що в хаті лісничого ночував ночував пробощ з молодою вдовицею. Берковичева сказала, що хтось зазирав до вікна для жарту і тоді пробощ стрілив до него тричі з револьвера. Сам пробощ [illegible] що так було. В револьвері, який залучаю, були справді три вистрілені гільзи. Очивидно чоловіка, що лежить трупом перед лісничівкою, пробощ вбив не в обороні свого життя. Вбив чоловіка, що лише зажартував собі. Окрім того, коли я урядував, пробощ назвав мене дурнем, австрійською безрогою, австрійською свинею, мудьом і хамом. Я пробоща приарештував, привів до суду і віддав у руки темничника. Коло небіщика я приказав поставити варту.

Се письмо жандарм дав до канцелярії суду і сам вернув назад до Сімушок.

Судії приходили звичайно о девятій. Нині збіглися скорше, бо чутка про арештованне пробоща лискавкою рознеслася по місті і, очивидно зайшла також до мешкань судіїв. Люди говорили, що до молодої вдови Берковичевої зайшов на ніч старий пробощ. Якийсь инший її адоратор, мабудь не знаючи, що у вдови вже є хтось инший, також пхався до неї вікном. Заздрісний пробощ застрілив його.

Судії збілися, деякі і не поснідавши до суду і допевнилися, що пробощ справді запертий, бо привів його скованого жандарм. Концепіст дав начальникови письменний рапорт жандарма.

Звичайний смертельник мусить сидіти пару місяців, заки його позвуть до слідчого судії. Пробоща позвали зараз. Переслуханий пробощ подав до протоколу те, що йому розказала була Берковичева, коли прийшла до него. Сказав, чого пішов до неї в ночи, та [illegible] справді стрілив [illegible] голови, яка показалась була в вікні і пуджала вдову.

Стріляти до когось вільно, тільки в обороні власного життя. Вашому життю, ні життю Берковичевої не ґрозила ніяка небезпека. Вибачте але мушу лишити вас в слідчій вязниці. Нині поїде до Сімушок судова лікарська комісія. Комісія переслухає ще Берковичеву. Палата радних порішить, що з вами станеся.

Щож має статися?

Може вас випустять з слідчої вязниці за кавцією і без кавції і ви станете перед судом неувязнений. Але можливе й таке, що вас задержать під ключем аж до головного терміну.

Христе Боже!

Годі! Закон однакий для всіх. В арешті можете мати власний харч і власну постіль. Ви курите? Як курите, то позволю.

Очивидно, що курю.

Дайте темничникови гроші, то він купить вам пачку.

Пане судіо! Чи ви жартуєте, чи то сон?

То ні сон, ні жарт. Ви також не жартували, стріляючи до чоловіка.

Судія відійшов на розправу, пробоща відвели до арешту. Комісія ладилася виїхати пополудни. Раньше не могла, бо судії були заняті розправами. Один судовий лікар ще не вернув з иншої комісії, другий лежав недужий. Минуло полудне і вже смеркалося, а комісія все ще не виїздила, бо та инша комісія ще не вернула, отже й лікаря не було. Вернув аж пізно в ночи. Комісія відклала свій виїзд до завтра. Ви[illegible] на другий день. Очивидно пополудни, бо до полудня були вже визначені терміни.

Мерлець в Сімушках все ще лежав на земли перед лісничівкою. Біля него вартували два парубки. Вартові змінялися що дві години.

В селі вже всі знали, що той мерлець то небіщик Беркович.

Лише ломили собі голову, над питанням, яким чудом він знайшовся тут, перед хатою. Всі бачили, як його два дни тому ховали. Війт з присяжними і той жандарм, що лишився в селі, пішли на кладовище. Дивляться, а могила, в котрій Берковича поховали, стоїть. Березовий хрест на ній так, як його поставили.

В селі стали ріжно про се говорити. Ті, що Берковичеву недолюблювали, казали:

Мабуть небіщик лісничий провідав... йому й не треба було переказувати сего, бо душа небіщика всьо бачить, всьо чує, всьо знає... Отже дух небіщика побачив, що до його жінки заходить на ніч пробощ ...Хто знає, чи так не бувало ще за життя покійника!... Се небіщика так розсердило, що він вихопився з могили і пішов покарати злочинців. Пробощ стрілив до него посвяченим ґудзом і ще раз усмертив його.

Инші говорили, що Берковича викинула з землі Божа воля.

Се попом посвячене кладовище, ще й при самій церкві, Беркович, як вродився жидом, так помер жидом, — казала баба Пилипиха. — Він не мав права лежати там, отже його викинуло, і занесло під його власну хату.

Беркович не вмер жидом, — замітив один сваток. — Він син жида, небіщика Боруха з Гребінок. Але, як залюбився в християнці, він, охрестився і назвав себе, по батькови, Боруховичем.

Я була при тім, як його хрестили, і я зараз сказала, що той хрест неважний, та що Борухович, як був, так лишився жидом. Піп, коли його хрестив забув дати йому соли під язик отже первородного гріха таки не здоймив з него. На окописку, не на християнськім цвинтари під церквою повинні були поховати його.

(Дальше буде).

Кольоман Міксат.

МАЛИНИ.

Як ми були у Вишеграді в Григорія Чікі, піддав хтось пополудни оглянути замок. І ми пішли до Великого Мароша. З цього гарного місця з лагідними каштановими гаями, виглядає замок найгарнійше, віддзеркалюється в Дунаю.

Попідвечіркували ми там на горі у лісі. Дві крепкі дівки зігнувшись несли нам харчі. А що осталося забрало назад без труду мале дівча.

Найменьше їли ми малин. Вони були в гарному ручному коші.

Почали душитися й сохнути. Їх багрово-червона краска перейшла в темну гранатово-червону, ніжний мошок зник, а гарненька плїва позападалася.

— Ах, навіщо береш зі собою назад ці малини, — сказала хазяйка, як ми вже були недалеко села. — Дай їх дітям, буде тобі лекше нести.

Два сільські хлопці стояли саме біля паркану залізничого двірця.

— Гей, ви хлопці, — сказала нянька — чи ви любите малини? Можете забрати собі їх, геть усе.

Один хлопчик із сивими очима поглядав рівнодушно то на нас то на малини, а потім відвернувся недовірчиво.

— Не хочете малин, що?

Хлопець не відповів ні словечка. Поманджав дальше.

Другий, рудоволосий хлопчина зупинившся роззявив широко уста й очі. Потім підійшов трохи близше.

— Коли не хочуть їх, то висип на мураву.

При паркані була гарна, велика лука. Стежка розділювала її на дві части. Дівчина висипала малини при дорозі на траву.

Оба хлопці вилізли тимчасом на паркан. Хитро гляділи, що буде дальше.

Тут надійшли три инші хлопці з противного боку крізь діру в паркані. Вони подивились і зрозуміли все.

— Висипають малини на траву! Так, так, то не сон.

Мерщій вилізли на дах недалекої стайні й сиділи там на гонтах наче ворони. Сторожили поля.

Як далеко і широко не видно було нікого. Лише якесь качатко заблудило й колихалось, квакало. З села наближалось дрібочучи маленьке дівчатко. Її синя перкалева спідничка розпустилася й опадала все більше й більше. Тому дитина разураз зашпотувалась і падала.

— Мамо, мамо, — клякала вона піднявшись. Шукала сліду неньки й ішла дальше.

Та катастрофа була неминуча. Спідничка опадала все більше й вкінці опала. Дитинка пристанула в біленькій сорочині счудована. Червоне, повне личко посумніло. Думала хвилинку, а потім пішла рівнодушно, босими ніжками. Спідничку оставила.

Переходила попри купу малин, яка вже здалека відбивала темною краскою на зівялій землі.

Від Дунаю вів холодний легіт, гнав сюди й туди нитки бабиного літа та заносив до крівлі стайні насінні біля зівялі голівки пятилистня і запах малин.

Дитина дійшла до пірамиди малин. Як побачила цей скарб, викликнула: „У, у-у!"

Спочатку стояла нерорушно. Та ось і замурзане личко засяло радістю. Волоси як лен, зліплилось, бо дівчинка аірпіла. Зігнулась недовірчиво, щоби взяти одну малину із вершка. Покушала. Якаж солодка! Розрадувана висолопила язика, щоби облизати уста: „Ух, яке добре, добре".

Серденько забилось у неї. Обережно розглядалась по полі, чи де в широкій далечі не видно кого.

Всюди було тихо. На полі не видно нікого. Ми оперлися об паркан і ждали на поїзд. Вдали, начеб не звертали на це уваги.

Та лиходії там у горі на паркані робили инакше.

Погрожували пястуками маленькому, безпомічному сотворінню.

Вона налякалась, личко скривилось, очи наповнились сльозами. З плачем пустилась назад до села. Небаром зникла нам із очей за хатами.

Та тимчасом лискавкою поширилась вістка, що біля залізничого двірця на луці є малини.

Вулиці наповнились дітьми. Вони йшли одинцем і гуртками з горішного й долішнього кінця. Декотрі мали зі собою візочки й обручі, инші їхали на довгих прутах або були впняті на мотузках і чвалали так із запертим духом до мурави. Один котив перед собою дно з бочки, инший вимахував кінською плечною кісткою наче булавою. Инші раз-два зоружились бадилям зілля.

Так ця казочна вістка пролетіла через горбок, а воздухом неслись оклики: „На луці є малини! Ходіть, ходіть!"

— Деж вони, відкля вони?

— То цевно неправда!

— Го, го, го!

Ці хлопці, що прийли з долішнього кінця села, прилучились до циx, що сиділи на паркані. Ці що були на даху стайні держали з цими з горішного кінця. Вивязалась така розмова:

— Що то ви хочете, ви розбишаки, — кричали ці з паркану. — То наші малини. Пани нам хотіли їх дати.

— Але ви не хотіли, — гукнули тамті зі стайні. — А ми хочемо їх і вони наші.

— Ну посмійте дише торкнутися їх, то можете шукати собі лікарства в траві і в дереві! (То мало означати стільки, що будуть гризти траву, а хребтами терти-муть до дерева).

Не переставали сваритися й поглядали тужно на малини. Але ніодин не важився наблизити до них, поки ми не пішли до стаційного віконця купувати білети.

Коли ж побачили, що з колишніх власників малин нема нікого (я глядів крізь щілину з другого боку) — гей тоді одні мерщій зіскочили з паркану а другі з даху й кинулись до малин.

Та ніхто не торкав малин, борони Боже. Лише там, де стрінулись, почали завзято битись між собою або ззаду підставляти ноги; воювали пястуками, лагнистями, прутами, палицями і різками.

— Коли, бийте! Згинемо всі, але малин не дамо.

Серед воєнного гамору, що роздирав уха, роздавався подеколи зойк. Одна частина, госена, втекла відсіля, иншим пустилася кров із носа, трава червонілась, инші мали подерте вбрання, заводили й бігли додому. Слабші хлопці качались, бились на землі, толочили траву. Коли так качались збиті в клубок, подобали на великих їжаків.

Хвилююча купа все більше меншала, аж вкінці роздався голосний побідний клич!

Ці з паркану повтікали.

Потім тамті з істайні, боязко наближались поміж корчами й камінням. Один із боягузів найшов спідничку дівчинки і повісив на палку наче прапор.

— Ми побідили, — кричали вони. А ці що дійсно боролись, обмивали рани в близькому потоці. Вони звернулись до малин.

Там лежали здобуті овочі, огріті промінням заходячого сонця. Зівялі, розплились. Були синьо-червоні.

Невдачні бахурі почали зразаже свій побідний пир!

— Чудове! — сказав найстарший хлопець.

— Дається їсти, — додавав другий.

— То ще питання, — відповів легковажно третій. Він досі не [illegible] рот, повний пригорщами, а замурзався по самі вуха.

— Колиб то можна їсти, то пани певно були би не висипали.

— Гм! Дійсно. Може вони зробили що з ними?

— Може бути, — викликнув пузатий хлопчик. — Бігме, щось так чути в них... якось так дивно заносить.

З цими словами кинув об паркан малинами, що їх саме мав у руці, — аж луснуло а сік розприснувся далеко довкола.

В цю хвилину поїзд із нами відїхав. Але ми могли ще бачити, як деякі хлопці згинались і кидали всіми малинами об паркан.

— Такі то люде, — сказав осміхаючись один із наших товаришів. — Борятьєя за щось, а як здобули з трудом і мукою, легкодушно викидають назад.

М. Чернявський.

В НОЧІ.

Село затихло, засипає.
З-за гаю місяць випливає.
В гаю шепочуть тополі.
Вітрець легесенько, поволі,
Від них низами пробігає,
Нічне повітря розливає;
І пісня здалека сумна
Десь обізвалась, мов луна.

Біліє церква між садами,
Ясними граючи хрестами;
Стоїть народная святиня,
Села німого господиня.
Але ось сторож преступає
І в дзвона бє, і згук лунає;
І, вістник згоди і годин,
Гуде й дріжить співучий дзвін.

Ще двічі сторож бє й зітхає
І спать на заперті лягає.
А згук пішов по-над садами
І розіслався над степами.
Його женці крізь сон вчувають
І знов безпечно засипають.
А місяць вище все сплива
І степ промінням залива.

ЯК УБИТО ДИР. МАТВІЯСА.

Львівська українська ґазета Новий Час пише так про убитте директора семинарії в Перемишлі Матвіяса.

В попередніх числах „Нового Часу" доносили ми коротко про вбийство проф. Софрона Матвіяса, директора утраквістичного семинара в Перемишлі. Ми старалися зясувати й причини зглядно обставини життя у Сх. Галичині, на яких виріс і став можливим такий факт, але цензор сконфіскував нам відносну статтю майже в цілости. Тепер подамо для точнійших інформацій наших читачів сам опис убийства.

Софрон Матвіяс, учитель української ґімназії і від 1919 р. директор українського жіночого семинаря жив собі — як пишуть польські ґазети — на боці і відполітики і не погоджувався з українськими кругами, які улягли „гіпнозі Петрушевича" (Слово польске ч. 242). Він дбав тільки про свій дім і свої діти і для їх добра забував про все „плоітичне". Останнього року записав обох своїх синів Ярослава і Романа на польський університет у Львові, а цей факт поглибив пропасть, яка вже й так була між ним а українським громадянством. До того ще Матвіяс мав донести шкільним властям, що професор Ґонтарський виголосив на Шевченківськім концерті в Перемишлі промову в противдержавному дусі, і той донос спричинив суспендованне Ґонтарського. (Польські ґазети признають, що це правда). По відомостям польських часописів на Матвіяса і його рідню наложено товариський бойкот і роблено йому всякі пакости, врешті умішено його на листі „хрунів" і загрожено „карою смерти", якої присуд ніби то виконано в суботу, 30. серпня. Того дня о год. 4-ій вийшов проф. Матвіяс з дому при вул. Владиче 18. і дорогою попри церков ішов до жіночого семинаря, де мали відбутися приватні іспити. (Незнати, чи вірити польським писакам, які пишуть, що проф. Матвіяс був наумисне виманений з хати нібито на конференцію.) Зараз коло церковної дзвіниці заступило йому дорогу трох молодих людий і по виміні кількох слів один з них стрілив до професора з револьвера, так що дві кулі прошило йому голову з заду наскрізь. По тих вистрілах пустилися всі три на втікача. Бачив це якийсь польський офіцер, що почувши стріли, обернувся і пустився за утікачами з добутою шаблею. Він став гнати за ними коритарами каноніків, але не міг дігнати і лише про все доніс поліції. Поліція зявилася на місци убийства, де Матвіяс лежав уже мертвий, і запримітила по дорозі сліди крови, видко що котрийсь з утікаючих був ранений. Сліди завели поліцію до дому гімназ. вчителя Поліхи. бо він сам пішов на поліцію розповісти, що мав у хаті дивних гостий. П. Поліхова розповіла, що перед хвилею вcase do її хати студент Роман Волощак, цілий в крови, перебрався тільки і вийшов, а на питанне, що йому є, відповів їй: „Краще не питайте!" Повторив це опісля і проф. Поліха, кажучи, що Роман Волощак то його бувший відзначаючий ученик, якого він любив і нераз запрошував до себе в хату. Він думав, що Волощакови щось злого притрапилося — і позволив йому перебратися але тому, що поведення раненого видалося йому дивним, він уважав за відповідне дати знати про все поліції.

Поліція обшукала залишене утікачом убранне і знайшла леґітимацію на імя Романа Волощака.

По тій ревізії пустилися комісарі (приїхав один аж зі Львова) в погоню автом, припускаючи, що убийники втікають в сторону чеської границі. Авто з коротким [illegible] [illegible]лося, а натомісць вислано на всі боки поліційну кавалерію. Польські ґазети запевняють, єо поліція вже на слідах убийників і що їх ось ось злапають, але до нині не маємо ще відомостий, щоби кого небудь зловили. — Два товариші Волощака по польським відомостям мають називатися Кулик і Микитин.

ПРО ГАЙНРИХА ПЕСТАЛЬОЦІ.

„Жерело зла в народі — се його темнота. Дайте народові освіту, і він жити-ме найщасливішим життям". Так говорив усьому світові Гайнрих Пестальоці. Про се він писав у своїх творах і все життя піклувався про те, щоб діти вчилися в школі.

Пестальоці народився року 1746-го в швайцарськім місті Цюриху. Батько його був лікар; мати, проста й добра жінка, вийшла із заможної селянської родини. Хлопець стояв до народу близько і в семі своїй бачив завше тільки спочуття до селянської бідноти. Коли Гайнрих виріс, він зробився народним учителем і впорядив притулок для вбогих дітей. Увесь час свій він оддавав дітям. Спав він разом з ними; лягав же спати останнім, а прокидався першим. Він розмовляв з ними, вчив їх, помагав їм. Коли яке з дітей занедужувало, то вчитель сидів і доглядав його. Що їли й пили діти, де саме їв і пив їхній учитель. Ніхто не любив дітей так, як любив Пестальоці, і діти також любили його.

Раз в сусіднім селі сталася пожежа. Сотні семей зостались без притулку. Песталоьоці перш за все згадав про безпритульних дітей. Йому хотілося прийняти їх до свого притулку. Але як се зробити, коли в його притулку й перше не вистарчало грошей на удержання дітей. І Песталоьоці вигадав ось що. Він зібрав дітей із свого притулку і сказав їм: „Сусіднє село згоріло. До сотні дітей блукають тепер на погорілищі, голодні, голі й бепритульні. Чи хочете, їх було принято до нашого приюту?" Діти закричали: „Хочемо, хочемо!" — „Але-ж у нас обмаль грошей, — сказав учитель, — вам доведеться тоді більш працювати і менше їсти; вам треба буде поділитися з нещасними навіть одежою своєю. Чи захочете ви помогти їм?" Діти закричали: „Нехай усі приходять сюди. Ми згодні більш працювати і менш їсти." І діти приняли погорільців, як братів.

Песталоьоці все своє довге життя (вмер 82 років) був тільки шкільним учителем; але за своє вчителювання він зробив так багато, що славне імя його стало відомим усьому світові. У Швайцарії, в м. Івердоні, на памятнику, який спорудили йому земляки, читаємо такий напис: „Спаситель убогих, батько сиріт, фундатор народної школи, виховничий людства, людина, християнин, громадянин, все для других, нічого для себе! Нехай спокій довічний буде йому!"